

SARJAKUVASTA KUVAKIRJAKSI

Lyhennelmä Pentti Nuortimon Taideteollisen korkeakoulun, kuvallisen viestinnän osaston, graafisen suunnittelun laitoksen lopputyöstä 1991.

Pentti Nuortimo haastatteli Tove Janssonia ja Mauri Kunnasta saadakseen selville millä tavalla lapsuuden kokemukset ovat heijastuneet heidän kirjatutuotantonsa ja samalla Nuortimo vertailee omaa lapsuuttaan omaan tuotantonsa.

Taideteollisessa korkeakoulussa graafisella laitoksella vaaditaan taiteen kandidaatin tutkintoon lopputyö, joka jakaantuu kahteen osaan, kuvalliseen ja kirjalliseen osaan. Kuvallinen osa oli 32 sivuinen kuvakirja Kalle on kalamies ja kirjallinen osuus tämä Sarjainfossa julkaistava lyhennelmä.

Lopputyöni muotoutui usean vuoden kuluessa. Lapsille suunnattu kuvakirjani kertoo pienen pojan päivästä isoisänsä kesämökillä. Kirjan keskeinen tapahtuma on pojan ja isoisän kalareissu ja mitä ympäröivässä luonnossa tapahtuu. Kuvakirjani ensimmäinen versio syntyi jo vuonna 1982, jolloin olin aloittanut opintoni Taideteollisessa korkeakoulussa.

Lopputyöni kirjalliseen osuuteen päätin haastatella kahta suomalaista lasten kuvakirjan tekijää, **Tove Janssonia** ja **Mauri Kunnasta**. Halusin vertailla, miten heidän ja minun lapsuuden muistot näkyvät kirjatutuotannossa, sekä millä tavalla heillä ja minulla kuvakirja syntyy.

Valitsin haastateltaviksi Janssonin ja Kunnaksen, koska pidin heidän kirjoistaan. He

ovat menestyneet maailmalla hyvin, olen aina halunnut tutustua heihin ja keskustella heidän kanssaan ja näyttää heille omia piirroksiani. Kunnaksen tunsin jo entuudestaan ja hän oli sitäpaitsi yksi lopputyöni ohjaajista. Janssonia minulla oli jo useita vuosia sitten aikomus haastatella Muumi-sarjakuvien vuoksi, mutta se jäi toteutumatta. Nyt tarjoutui uusi mahdollisuus tapaamiseen.

Haastateltavat ja minä olemme kolmea eri sukupolvea, meidän lapsuuden ympäristömme ovat olleet erilaisia. Jokainen on kirjoittanut omat kirjansa, jokainen on käyttänyt perinteistä akvarellitekniikkaa ja jokainen on myös piirtänyt sarjakuvia. Pyrin selvittämään mitä yhteistä ja eroavaisuutta meistä kolmesta löytäisin.

Esitin Tovelille, Maurille ja itselleni 18 kysymystä, jotka jaottelin kolmeen osaan. Ensin käsittelin tekijöiden taustaa, lapsuuden elämänpiiriä, perhettä ja ympäristöä. Toiseksi selvittelemme kirjatutuotannon taustoja, mistä aiheet syntyvät ja lopuksi tutkin lähemmin itse työprosessia ja kirjan valmistumistekniikkaa.

Tove Jansson

Taidemaalari ja kirjailija **Tove Jansson** on syntynyt 9.8.1914 Helsingissä. Hän on opiskellut 1930-33 Tekniska Konsthantverkskolanissa (nyk. Konstfack) Tukholmassa ja sen jälkeen vuoteen 1936 asti Suomen Taideakatemia koulussa ja Ecole d'Adrien Holy-oppi laitoksessa Pariisissa 1938. Tove Jansson on opiskellut myös Italiassa ja Saksassa. Nykyisin Tove asuu talvet Helsingissä ja aikaisesta keväästä myöhäiseen syksyyn Suomenlahden Pellin saaristossa.

Toven taiteilijaura alkoi varhain, sillä hänen isänsä oli kuvanveistäjä ja äitinsä, **Signe Hammarsten**, graafikko, kirjankansien, postimerkkien ja setalien suunnittelija. 40-luvulla, sodan alussa Tove tunsu itsensä ahdistuneeksi ja alkoi kirjoittaa satuja, Muumikirjoja. Tove Janssonin pitkän uran painopiste on siirtynyt kuvittamisesta kirjoittamiseen ja nykyisin kokonaan lastenkirjoista aikuisten kirjoihin.

Muumi-kirjoja on ilmestynyt 12 kappaletta, joista kuvakirjoja ovat *Kuinaks sitten kävikään?* (1952), *Kuka lohduttaisi nyytiä?* (1960), *Vaarallinen matka* (1977) ja valokuvateos *Outo vieras Muumitalossa* (1980). Muumi-kirjoja on käännetty 30 kielelle ja Tove on saanut yli 30 kunniapalkintoa. Muumeista on tehty näytelmiä, TV-sarjoja, elokuvia ja animaatio-osarjoja.

Tove Jansson on kirjoittanut Muumien ohella näytelmiä ja kuunnelmia sekä aikuiskirjallisuutta. Vuosina 1954-61 ilmestyi Toven piirtämä Muumi-sarjakuva, jota hänen veljensä **Lars** jatkoi vuoteen 1975 asti. Tove on myös kuvittanut mm. **J.R.R. Tolkienin** tuotantoa ja **Lewis Carrollin** Liisa Ihmemaassa. Hän on maalannut mm. Helsingin kaupungintalon seinä freskot sekä Teuvan seurakunnan kirkon alttaritaulun.

Mauri Kunnas

Mauri Kunnas on syntynyt 11.2.1950 Vammalassa ja on ammatiltaan lastenkirjailija. Hän valmistui graafikoksi Taideteollisesta korkeakoulusta vuonna 1975 ja asuu nykyisin Espoossa. Kunnaksen isä oli puuseppä. Ympäristössä oli paljon käsityöläisverstaaita ja yksityisryttelijäisyyttä, jollaisena nykyisin Kunnaskin pitää itseään.

Sarjakuvat olivat tärkeitä, mitään lastenkirjoja ei ollut. Mauri Kunnaksen lapsuuteen kuuluivat *Aku Ankka*, *Nakke Nakuttajat*, *Robin Hoodit*, *Kit Carsonit*, *Tex Willerit*, *Pecos Billit*, purukumikuvat ja filmitähdet. 60-luvulla tulivat Beatles, The Who, Beach Boys, Kinks, Maxwell Smart ja *Batman* televisiosta. **Jerry Lewistä** juostiin elokuvissa katsomassa ja **Don Martinia** luettiin Madista.

Amerikkalainen underground-sarjakuva tuli Suomeen 70-luvun alussa ja taideopiskelijat ottivat sen omakseen. Mauri Kunnas piirteli sarjakuvia, joista tehtiin omakustanteita kuten *Helmiä sioille* (1970-73), *Helsingin hulinat* (1972) ja *Tapaus Keuruu* (1973). Iltaset-lehdessä ilmestyi vuoden 1974 aikana *Kotlant Jaarti*-sarjakuvastriippi. Kunnaksen tunnetuin sarjakuva on kuitenkin *Nyrok City* 1975-85.

Pilapiirroksia hän on tehnyt vuodesta 1970. Niitä ovat julkaisseet mm. *Stump*, *Iltaset*, *Aamulehti*, *Turun Sanomat*, *Helsingin Sanomat*, *Suomen Kuvalehti* ja tällä hetkellä *Apu-lehti*.

TV-ohjelmien, animaatiomainosten, levykansien, julkisteiden ja pilapiirroskokoelmien lisäksi Kunnas on tehnyt 16 lasten kuvakirjaa, joita on julkaistu 12 maassa.

Kuvakirjoissa tulee esille Kunnaksen elämänyönteinen maailmankatsomus. Kirjojen kuva-aukeamat ovat täynnä yksityiskohtia ja tapahtumia, joita seuraamalla syntyy loputtomasti uusia tarinoita lukijan mielikuvissa. I apsilie kirjat välittävät sekä perinteen että modernin maailman tosiasioita.

Minä, Pentti Nuortimo

Olen syntynyt 15.7.1957 Oulussa, missä vietin lapsuuteni ja kävin kouluni. Helsingiin muutin aloittaessani opintoni Taideteollisessa korkeakoulussa vuonna 1982. Ikäni olen viettänyt pikkukaupungissa, mutta lapsuudessa vietimme perheemme kanssa kaikki vapaa-ajat maaseudulla. Isäni synnyinseudulla, Siikajoella, meillä on pieni talviasuttava mökki. Monia mieleenjääneitä kesä vietin myös tätini luona Yli-Iissä.

Perheessani ei ole ollut erityisemmin taiteellisia taustavoimia. Isäni ja äitini olivat valtion rautateiden palveluksessa, serkkua keuhuttiin hyväksi piirtäjäksi myös muut sisarukseni (minulla on neljä veljeä ja yksi sisko) olivat hyvät piirtäjiä koulussa. Vasta 11-vuotiaana minusta tuntui koulussa siltä, että piirrän paremmin kuin muut.

13-vuotiaana innostuin sarjakuvista, kun ensimmäiset hyvät sarjakuvat tulivat suomeksi, kuten *Tintti*. Silloin aloin varsinaisesti harrastaa piirtämistä. Vuonna 1974 julkaistiin ensimmäinen sarjakuva.

mäinen sarjakuvani ja seuraavana vuonna alkoi *Tahavo*-sarjakuvani ilmestyä kerran viikossa *Kalevassa*. Samoin kuvitin lehden artikkeleita ja kirjoittinsarjakuviin liittyviä juttuja. *Tahavo* julkaistiin kahdeksan vuotta. Toinen pitkä sarjakuvani oli *Kari Komeetta* (1986-89) *Raketti*-lehdessä.

Oulussa perustimme kavereiden kanssa Oulun sarjakuvaseuran, jonka puheenjohtaja olen yhä. Sarjakuvaseura julkaisi 12 numeroa *Kupia*-sarjakuvalehteä vuosina 1981-83. Lehdessä oli myös omia sarjakuviani ja haastattelujani suomalaisista sarjakuvantekijöistä. Sarjakuvaseura on kääntänyt ja kustantanut myös kolme ulkomaista sarjakuvakirjaa, joita olen tekstantu (1984-90).

Helsinkiin muuttaessani alkoi toimintani myös Suomen sarjakuvaseurassa, jonka jäsenlehteä olen yhä taittanut. Taideteollisessa opiskellessani olen tehnyt erilaisia kuvitustöitä ja sarjakuvia mm. Helsingin Sanomiin, Iltasanomiin, Kansan Uutisiin, *Rakettiin*, *Taloustaitoon*, *C-lehteen*, *MacMaailmaan* ja *Tietokoneeseen*. Vuonna 1990 julkaisin ensimmäisen omakustannesarjakuvakirjani *Piirtäjä comics* kirjan.

Lapsuus ja kasvuympäristö

Muumimaailman meret ja saaristojen luodot, hämähäät metsiköt ja valoisat laaksot muistuttavat suomalaista luontoa. Muumien maailmassa on pelkoja ja toiveita, surua ja iloa kuten lukijankin elämässä. Tällainen selvä yhteys todellisuuteen tekee Muumikirjat mielenkiintoisiksi ja kiehtovaksi.

Muumilaaksoa on pidetty sielunmaisemana, jossa ovat yksinäiset vuoret, pyrstötähdet, tulivuoret, tulvat, talvi ja pimeys, aava meri sekä vaarallinen suviyö. Siellä on kaipaus saada ajelehtia hattivatien veneessä pois. Siellä ovat turvattomuus ja pelko, turha touhuilu, ahneus ja epäluulo. Mutta siellä ovat myös aito ystävyys, rakkaus, hellyys, suvaitseva lempuus, teikkimielijä ja ikuinen pakko etsiä saaria, luolia ja vuorenhuippuja, joilla kukaan toinen ei ole vielä koskaan käynyt.

Tietoisesti Tove Jansson ei ole kehittänyt mitään erityistä filosofiaa omiin kirjoihinsa, eikä erityisemmin halua kritisoidakaan asioita. Hän ei halua missään tapauksessa osoitella ja opettaa lapsia.

Det som jag försöker att göra är kanske att ge barnen och också mig själv en hederlig spännande historia. Där det går bra i slutet.

Jag vill roa barn. Jag tycker de har rätt till det. Och om jag privat kritiserar någonting, så är det dessa barnböcker som försöker ge barnen ett ont socialt samvete. Som hela liden in-formerar dom om allt förfärligt som händer i världen, som håller på att hända, all förstörelse, alla misstag.

Jag tycker att barnen ska i ett visst antal år få vara i fred med sina ävotyr. Och tro på att världen är en ganska underbar plats som det lönar sig att leva i.

Och samtidigt som jag tycker att en riktig barnbok ska roa barnen. Så ska den också ge dom en nyfikenhet, en lust att på egen hand hitta vidare, hitta egna äventyr och möjligheter. Den ska vara som en vägvisare som låter dom gå vidare själv. Och den får aldrig påpeka, aldrig hamra in någonting.

Tove Janssonin mielestä lastenkirjan ei pidä antaa selvää kuvaa, päinvastoin. Vaarat tai ihanaus, jota ei koskaan selitetä. Kasvat, jotka eivät koskaan näyttäydy kokonaan.

Kysymyksiä, joihin lapset, ei kirjailija, vastaavat. Sellaisen kauniin, verrattoman, yllättävän, läheisen luottamuksen on oltava siellä.

Mauri Kunnaksen kirjojen kuva-aukeamat ovat moninaisuudessaan antoisia: lapsi voi edetä yksityiskohtien kautta kuvan kokonaisuuden tajuamiseen samalla, kun kuvakielen

kautta välittyvä taiteilijan iloinen, elämänyönteinen maailmankatsomus.

Mutta tärkein teemani on kuitenkin, että mä haluan olla kiittöyden puolella pahuutta vastaan. Mä keksin sen yks yö. Myös toi ihmisten ja lasten naurattaminen on kaiken a ja o. Lapset ovat turmoltumattomia, aikuiset tietävät jo puolensa. Sitten on tiodon välittäminen ja miten saa jonkun asian hauskaasti ja omaksuttavasti esitettyä lapsille.

Ajankohtaisia asioita Kunnas käsittelee pilapiirroksissaan ja sarjakuvissaan. Kunnasta kiinnostaa luonnonsovejelu, jota teemaa Kaikkien aikojen avaruuskirjassa onkin. Aiheesta voisi tehdä oman kirjankin, sanoo Mauri.

Minulla itselläni on ollut sarjakuvissa kriittinen näkökulma ajankohtaisiin asioihin. Silti en ole halunnut olla opettavainen esimerkki. Sarjakuvasanankari. Tahavo, on antisankari, jolla on hyviä ja pahoja ajatuksia ja hänellä sekä onnea, että epäonnea maailman melskeessä. Kuvakirja, Kalle on kalamies, on hieman toisenlainen kuin sarjakuvani. Kirja on valoisa ja onnellinen lapsuuden kuvaus, jossa on totuudenmukaisia asioita kuten lintuja, kasveja ja esineitä. Mukana on hieman jännitystä ja onnellinen loppu.

Tove Janssonin äiti, Signe Hammarsten, oli taitava graafikko, joka suunnitteli kirjankansia, postimerkkejä ja seteleitä ja kuvitti lehtiä. Isä oli kuvanveistäjä, jonka ateljeessa koko perhe asui. Vanhempien vaikutus Toven kirjalliseen

ja taiteelliseen tuotantoon on ilmeinen.

Alltså, när jag var liten så tecknade jag hela tiden. Jag tror, det började med att... Du vet, man sätter små barn på pottan och där ska de anstränga sig. Och för att då hålla mig lugn på pottan... så hade jag en sådan där pall framför mig och så ritade jag, ritade och ritade.

Jag hade egentligen varken försökt göra bilder eller skriva berättelser om jag inte hade haft en så lycklig barndom. Det var blandning av trygghet och äventyr. Mycket bra blandning!

Mauri Kunnaksen isä oli puuseppä. Koti oli kuin joulupukin paja. Melkein joka talossa oli joku versta, Vammalassa, Maurin kotiseudulla.

Mä piirtelin ja sain mennä puuseppänverstaalle ja tehdä kaikkea, mutta mä olin huolimaton. Mulle idea oli tärkeämpi, kuin lopputulokset.

Alle kahdeksanvuotiaana Mauri piirteli paljon, ainoastaan paperista oli pulaa. Hän muistaa käyneensä lähikaupasta ruinaamassa pakkauspaperia, joka oli erittäin hyvää piirtämiseen. Ja jos joskus sai sinikantisen ruutuvihkon, niin se vasta aarre oli.

Muistan kerran mummun hautajaisissa oli mun ikäiseni pikkupoika. Olin itse 5- tai 6-vuotias. He antoivat meille molemmille pienet sinikantiset vihkot. Toinen jättä, rehvakas tomppeli, vati jokaisen sivun yli viivan, käänsi aina sivua ja veti viivan. Hänestä se oli hauska vitsi. Mä muistan kun se jurppi mua niin hemmetisti. Kuinka kukaan voi olla noin tyhmä, että tuhlata paperia. Mulle se oli pyhä juttu tuo paperi.

Oma isäni ja äitini olivat valtion rautateiden palveluksessa, eikä se ollut mitenkään taiteellinen tausta minulle. Vanhemmat veljeni piirteivät koulussa ja niin kai minäkin. Muistan kun olin noin 5-vuotiaana äidin työpaikalla ja piirsin ruutupaperille veturin ja junan. Malliksi minulle annettiin sanomalehdessä ollut kuva. Sitä oli aika vaikea piirtää, mutta kyllä ne siellä kehuivat sitä.

Tovoilla oli taiteilijakoti eikä taloudellinen tila ollut mitenkään hyvä.

Men det märkliga är, att fast jag nu har förstått, att de hade det hemskt svårt med pengar. Så gav de oss barn aldrig ett intryck av att man inte hade råd. Utan på något sätt så fick man en känsla av att... det är underbart, allt går bra.

Itse asiassa Tove tunsii sääliä sellaisia perheitä ja lapsia kohtaan, jotka joutuivat asumaan hienoissa salongeissa. Ainoa oikea koti oli ateljee, jossa oli paljon kaikennäköistä tavaraa, jossa sai vapaasti leikkiä omia juttuja. Kunnaksen perhe oli myös köyhä. Mutta perhe ei ollut sovinnainen, eikä sillä ollut tavallisen porvarillisen perheen tapoja, vaikka elivätkin tavallisesti.

Meillä ei arvostettu samanlaisia asioita kuin muualla. Meillä irvisteltiin naapureita pirusti.

Minun perheeni oli kahdeksanhenkinen. Ylimääräistä rahaa ei ollut koskaan. Isossa perheessä tuli paljon kiistoja, mutta monin tavoin oli pakko oppia ottamaan muita huomioon. Isä ja äiti olivat päivisin työssä ja vanhemmat veljet joutuivat huolehtimaan nuoremmista. Luonnostaan kehittyi demokraattinen ajattelutapa. Kaikki jaettiin kuuteen tai kahdeksaan osaan, oli sitten kyse lihapullista tai jäätelöstä.

Minä pidin perhettäni myös omalaatuisena, joka johtui isäni persoonallisesta elämäntapa- teesta ja tyylistä verrattuna muihin perheisiin. Isä oli kova kertomaan juttuja ja kritisoi muiden ihmisten elämäntapaa. Meillä lapset saivat olla vapaasti ja tuntui siltä, että saimme tehdä melkein mitä halusimme, mutta toisaalta teimme paljon kotitöitä. Äiti oli usein miten sivussa. Hänen ajatuksensa olivat aina järkevimmät ja hän loi turvallisuuden tunteen.

Muumiperheen idylliä rikkoo usein tuhoiset onnettomuudet, tulvat, pyörremyrskyt tai tulivuoren purkaukset. Mutta kaikki päättyy kuitenkin onnellisesti, niin kuin pitääkin käydä lapsille tarkoitettussa kertomuksessa, sanoo Tove.

Onnellinen loppu on syntynyt myös Toven itsensäkin takia.

"Luultavasti ryhdyin kirjoittamaan sadakseni jälleen elää joitakin noihin uskomattomiin lapsuuden kesin sisältyneestä, aina ehdottoman kiistämättömään turvallisuuteen päättyneestä vältävästä ja ihanasta kauhusta. Erittäin hyvä yhdistelmä."

Aina rajuilman välittäessä Toven isä otti lapset mukaan veneeseen. Hän rakasti myrskyjä. He purjohtivat kohti karuluontoisia saaria ja yöpyivät purjeen

alla nykyistä paljon rajumpien ja vaarallisempien ukonilmojen raivotessa. He pelastivat haaksirikkoineita salakuljettajia.

Isä saattoi herättää hoidat keskellä yötä monen peninkulman päässä saareltaan sytyneitä metsäpaloja sammuttamaan. Veden tulviminen tuotti aina iloa isälle, joka tällöin saattoi sanoa: Minä pelkään pahinta. Mutta äiti se oli, joka sitten sytytti litalampun. Muumipeikon äiti on Toven äidin muotokuva, sanoo Tove.

Mauri Kunnakselle pelkoja tuotti isän alkoholinkäyttö, samaa voin sanoa omastakin isästä. Mauri on miettinyt, että ne jotka tekevät lapsuudesta kirjan, että niillä on joku vamma, joku toteutumaton asia lapsuudessa.

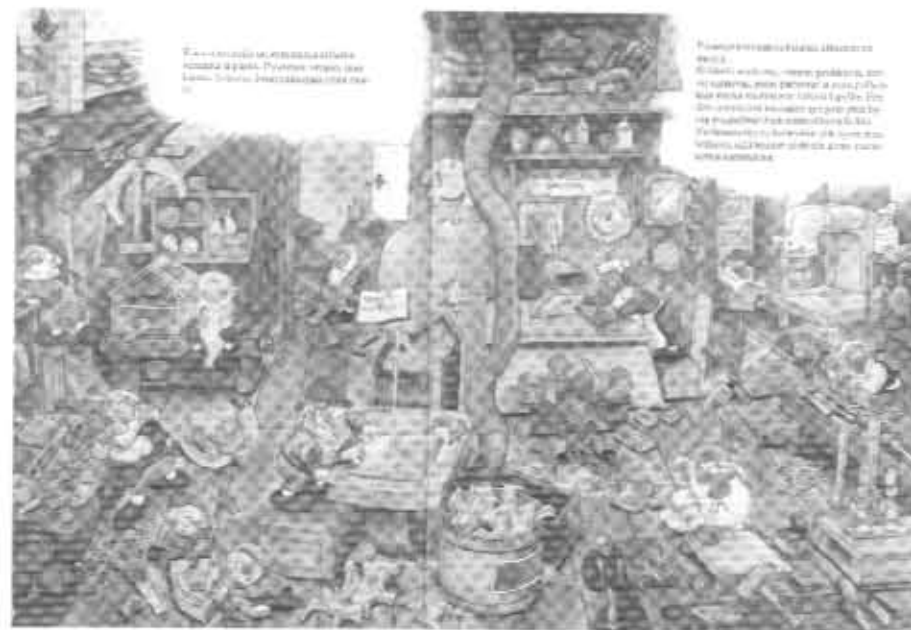
Isä oli juoppo, joka on jättänyt mulle onnellisen elämän tarpeen, että olisi pitänyt olla mukavaa. Toki se olikin mukavaa, mutta siinä oli oma ahdistuksensa ja pelko, että koska ukko heittää meidät pihalle. Mä teen semmoisia kirjoja, joissa lapsilla on mukavaa ja ne on on-

nellisia ja ne nauraa ja kaikki on hyvin. Ympäristö oli ainutlaatuinen, mutta toinen puoli siitä oli isän juopottelu.

Minun isäni kuljetti lapsia aina mukanaan kun mentiin mökille Siikajoelle. Oli sitten kesä tai talvi ja sää mikä tahansa. Meille se oli vaihtelua, kun asuttiin kaupungissa kerrostalossa, jossa ei ollut mitään. Meillä oli monenlaisia jännittäviä rotkia kalassa tai venematilla Hailuotoon. Tuuli, isot aallot ja ukonilmat olivat mukavia, kun salama iskee oikein lähelle. Metsässä käytiin rankoja tekemässä ja mustikassa, hillassa ja puolukassa.

Samantapaisia jännittäviä rotkia tehtiin tätini

luona Yli-lissä, jonne mentiin aina ensin junalla ja sitten ajettiin 16 kilometriä polkupyörällä. Siellä kuljettiin kartan kanssa metsissä jollekin purolle kuin löytöretkeilijät.

Ikävimpiä kokemuksia lapsuudesta oli isän ajoittainen ryyppiskely ystäviensä kanssa, jolloin hän saattoi tulla huonolle tuulelle perhettä kohtaan. Perhe kun oli aina mukana. Kalle on kalamies-kirjassa isähahmo esiintyy pelkätään hyväntuulisena ja mukavana, jollaisena hän parhaimmillaan olikin.

Toven lapsuuteen kuuluu paljon kirjoja, koska äiti oli kirjagraafikko. Tove mainitsee lapsuus- aikansa mielikirjalliseksi ja -teoksiksi mm. **Edgar Rice Burroughsin** Tarzanin, **Mark Twainin** Tom Sawyerin ja Huckleberry Finnin, **Robert Louisa Stevensonin** Aarresaaren, **Victor Hugon Kurjat** ja **Rudyard Kiplingin** Viidakkokirjan, joita hän luki yö myöhään sängyssä taskulampunvalossa. Muita suosikkeja olivat **Tsehov**, **Verne**, **Poe**, **Lagerlöf**, **London** ja **Topellus**. Niin sanottuja tyttökirjoja Tove ei lukenut. **Elsa Beskowin** ja **Bauerin** kuvakirjoista hän piti.

Tove Jansson toimi pitkään Garm-lehden kuvittajana, samassa lehdessä oli hänen äitinsäkin. Lehdessä piirtäjät seurasivat maailman tapahtumia ja ottivat kantaa ajankohtaisiin asioihin.

Så var jag verkligen ganska, åtminstone lite politiskt engagerad. Varje fall så var jag arg på Hitler. Och då avreagerade jag mej riktigt, det gjorde jag.

Toven mielestä taiteilijaympäristö, kaikki mitä näkee ja kuulee ja ketä ihmisiä tapaa vaikuttavat kirjojen sisältöön. Eräässä Muumikirjan analyysissä Tovea väitettiin vasemmistolaiseksi.

Det hade jag en historia om Muminpappa som far till en öde ö, och där är små röda spindlar som kryper överallt. Och dom trodde att jag hade menat kommunister, men det hade jag ju inte alls. Därför att jag var själv på ett sådant litet skär en natt. Hela det där lilla skäret var fullt av så här små röda spindlar, de hade en bröllopsnatt där, tror jag.

Kunnas asui lapsuuden nikkariväen keskuudessa, josta hän uskoo saaneensa paljon vaikutteita.

Lapsuudessa ei ollut paljon lastenkirjoja, joita olisi voinut lukea. Suosikkejani olivat **Aku Ankat**, **Nakke Nakuttajat** ja **Viisikot**, joita olen vielä nykyäänkin lukenut. TV tuli 50-luvulla ja olen sen polven kasvatti.

Opiskeluajana taldekoulussa vasemmistolaisuus oli pinnalla, mutta Maurilla oli oma linjansa. Koulussa oli radikaali olemalla epäradikaali, sanoo Mauri. Kunnas teki underground-sarjakuvia opiskeluajanaan mm. **Helmiä Siolille** -lehden. Undergroundin jatkona voidaan pitää Suosikki-lehden **Nyrok City** -sarjakuvaa. Muilta piirtäjiltä Mauri on saanut vähän vaikutteita. Suomessa kuvittajamäärä on pieni ja täällä näkee kyllä mitä muut tekevät.

Richard Scarryllä mulla olisi paljon kysyttävää, ihan teknisiä asioita. Jouko Innaselta sain yhden hyvän kynän ja sen perusteella muutin välineeni.

Minun lapsuuteni perheessä kirjallisuus oli olematonta. En ollut erityisemmin kiinnostunut kirjoista, kuvakirjoista enkä sarjakuvista, koska niitä ei näkynyt missään. Vasta noin kymmenvuotiaana tätini tutustutti minut kirjallisuuteen.

Tätini oli maalaiskoulun opettaja ja asui koulurakennuksessa. Kesäisin leikin koulun tyhjissä saloissa, pirltelin luokkien tauluille, askartelin ja väänsin muovailusavesta jotain.

Nuikuimme serkkujen kanssa koulun ullakolla ja luimme Viisioita. Tuuli vinkui nurkissa, lintu saattoi tepastella katolla ja vanha seinäkello lähtee yhtä äkkiä itsestään käymään. Se oli jännittävää.

Ne olivatkin ainoat koulukokemukseni, joista pidin.

Elokuviin ja sarjakuviin innostuin vasta luokiluokilla. Vanhat elokuvaklassikot ja Tintit olivat suosikkejani. Tintin vaikutuksesta alkoi vuonna 1970 sarjakuvapiirtämisenikin. Minua kiinnostaa kuvallinen tapa kertoa tarinoita, jossa on mukana sopivasti tekstiä.

Kuinka kirja syntyy

Kirjojen aiheiden syntyä on vaikea selittää, sanoo Tove. Joakus aiheet tulevat itsestään, joskus täytyy odottaa kuuhausia tai vuoden. On toisenlaista keksiä aiheita kirjoihin kuin mieltä milläisen lehtikuvituksen tekisi annostusta aiheesta.

Aluksi Tove kirjoitti tarinoita, joissa oli eksoottisia palmuja ja oltiin vieraili mailla. Mutta on parempi kirjoittaa siitä, mistä tietää jotain, oli Toven veli sanonut hänelle.

Och en gång sade Lasse bara att, vet du vad, det är nog så att du skriver bäst när det är någonting du känner till. Alla de där magiska och mystiska sakerna, det går inte.

Maurilla kirjojen tekotapa on ollut väljempi kuin Tovella. Mauri ei ole stukäteen tehnyt tarkkaa käsikirjoitusta tarinasta.

Ensin on idea mistä mä teen kirjan. Mä kerään jonkinlaisen tarinan, mutta en kirjoita sitä. Tulee ongelmia, tekstiä tuleekin liian paljon ja olen jättänyt kuvaan liian vähän tilaa. Pitäisi tehdä teksti ensin.

Nyt olen kokeillut, että kirjoitan koneella, mutta en ole aikaisemmin tehnyt sitä. Mulla on sellainen sarjakuvamainen tapa tehdä kuvia. Tekstiä käytän kuin kuvatekstinä, en paljon kuvaille ilmoja ja tunnelmia.

Minulla syntyi sekä teksti että kuva yhtäaikaan. Minusta on hyvä kirjoittaa teksti ensin. Tarina kehittyi parempaan suuntaan, kun pystyy aina välillä lukemaan tekstiä. Toisaalta piirtäessä kuvasta saa kirjallisia ideoita.

Kuvakirjassa kuten myös sarjakuvassa on mielenkiintoista se, mitä kertoo piirroksellisesti ja mitä kirjallisesti, ja varsinkin se mitä jättää kertomatta. Missään tapauksessa kuva ja teksti eivät saa yrittää ilmaista samaa asiaa.

Tove Jansson kertoo, että joskus hän on aloittanut kirjoittamaan tietämättä, miten tarina päättyy. Tai hän on ensin kirjoittanut jutun keskikohdan ja sitten vasta alun ja lopun.

Kun teksti on kirjoitettu valmiiksi alkaa tarinan kuvasuunnitelman teko. Kirjoittaessa ei voi samalla ajatella kuvien sijoittelua, sanoo Tove.

Jag måste tänka efter, som i en barnbok, där får inte komma två eller tre bilder på samma sida och texten måste vara på samma sida som bilden för barnen. Därför måste man hoppa över vissa motiv som kunde ha varit hemskt tacksamma.

Mauri Kunnas piirtää pienen taittosuunnitelman kirjasta, laskee aukeamia, tekstiä ja kuvien määrää ja sitä kuinka monta sivua hän antaa kullekin aiheelle. Tässä vaiheessa hahmotuu koko kirja.

Se on mielenkiintoisin ja suurin homma. Aika raskas vaihe. Skema on kaikista tärkein käsikirjoitus, jota mä teen koko ajan. Otan siitä ensin neljä aukeamaa ja teen ne ihan valmiiksi ja sitten taas seuraavat.

Sitä voisi tehdä ensin valmiit luonnokset koko kirjasta, mutta tarina saattaa matkalla muuttua. En piirrä järjestyksessä ja kuvien paikkaa voin vaihdella.

Kalle on kalamiehstä tein aukeamakohtaiset suunnitelmat valmiiksi. On hyvä nähdä koko kirja yhdellä silmäyksellä. Siinä voi aika tarkkaan suunnitella tarinan nousut ja laskut.

Luonnoksia ja valmiita piirroksia olen tehnyt kirjaani varten toistasataa kappaletta. Koska kirjassa on kirjapainoteknisesti 32 sivua on joltakin kuva-aiheita joutunut jättämään pois.

Tove Janssonin lastenkirjojen kuvitukset ovat mustavalkoisia. Kuvakirjoissa piirrostyylit vaihtelee hieman. Kuinkas sitten kävikään ilmestyi 1952. Siinä kirjapaino oli antanut tietyn määrän painovärejä käytettäväksi kutakin painoarkin puolta kohti. Tove keksi, että tekemällä sivuihin reikiä saatiin vaikutelma, että värejä oli useampia.

Vuonna 1961 ilmestyi Kuka lohduttaisi nyytiä, jonka piirroksissa on tasaiset väripinnat, kuten edellisessäkin.

Vaarallinen matka, 1977, on akvarelliteknikalla toteutettu ja polkkee siten aikaisemmista. Tyylin muutos on tunneasia, sanoo Tove.

Mauri Kunnaksella piirrostyylit ja akvarellitek-

Tove Jansson

Lastenkirjoja

Småtrollen och den stora översvämningen. Söderström & Co 1945.
Kometjakten. Söderström & Co 1946. Muumipeikko ja pyrstötähti. WSOY 1955.
Trollkariens hatt. Schildts 1948. Taikurin hatt. WSOY 1955.
Muminpappans bravader, berättade av honom själv. Schildts 1950. Muumipapan urotyöt. WSOY 1963.
Hur gick det sen? Schildts 1952. Kuinkas sitten kävikään? WSOY 1952.
Farliga midsommar. Schildts 1954. Vaarallinen juhannus. WSOY 1957.
Trollvinter. Schildts 1957. Taikatalvi. WSOY 1958.
Vem ska trösta knyttet? Schildts 1960. Kuka lohduttaisi nyytiä? WSOY 1961.
Det osynliga barnet och andra berättelser. Schildts 1962. Näkymätön lapsi ja muita kertomuksia. WSOY 1962.
Pappan och havet. Schildts 1965. Muumipappa ja meri. WSOY 1965.

Kometen kommer. Schildts 1968 (uudistettu laitos teoksesta Kometjakten).
Muminpappans memoarer. Schildts 1968 (uudistettu laitos teoksesta Muminpappans bravader).
Sent i november. Schildts 1970. Muumilaakson marraskuu. WSOY 1970.
Den farliga resan. Schildts 1977. Vaarallinen matka. WSOY 1977.
Skurken i Muminhuset (valokuvat Per Olov Jansson). Schildts 1980. Outo vieras Muumitalossa. WSOY 1980.

Lestenkirjojen kuvituksia

Tolkien, J.R.R.: Lohikäärmevuori. Tammi 1973.
Carrol, Lewis: Liisan seikkailut ihmemaassa. WSOY 1983.

Sarjakuvia

Muumi 1954-1961

Mauri Kunnas

Lastenkirjoja

Suomalainen tonttukirja. Otava 1979.
Koiramäen talossa. Otava 1980.
Joulupukki. Otava 1981.
Koiramäen lapset kaupungissa. Otava 1982.
Suuri urheilukirja. Otava 1983.
Yökirja. Otava 1984.
Hui kauhistus! Otava 1985.
Riku, Roope ja Ringo. Kolme kokkia. Otava 1986.
Riku, Roope ja Ringo. Lentävät kuuhun. Otava 1986.
Riku, Roope ja Ringo televisiossa. Otava 1986.
12 lahjaa joulupukille. Otava 1987.
Koiramäen talvi. Otava 1988.
Kaikkien aikojen avaruuskirja. Otava 1989.
Etusivun juttu. Otava 1990.
Vampyyrivaarin tarinoita. Otava 1991.
Kolmen Kalevala. Otava 1992.
Kirjojen tekemiseen on myös Tarja Kunnas osallistunut.

Lastenkirjojen kuvituksia

Ikävalko, Reijo: Hullunkurinen lintukirja. Gummerus 1987.

Sarjakuvia

Helmiä siöille-lehti (omakustanne) 1970-1973.
Helsingin hullinat-lehti (omakustanne) 1972.
Tapaus Keuruu-albumi (omakustanne) 1973.
Sarjis-lehti 1973.
Jerry Koltin alias Kotlant Jaarti-albumi. Suomen sarjakuvaseura 1982.
Nyrök City-sarjakuva 1975-1985.
Nyrök City kokoelma. Otava 1984.

niikka ovat pysytelleet samoilla linjoilla koko ajan. Syy on selvä, sillä lukijat haluavat samaa tyyliä.

Itsestäkin tietää, että haluaa lukea samaa Agatha Christietä tai Viisikkoo kirjasta toiseen. Sellaisia ovat Scarrynkin kirjat. Ihmiset ostavat tuotetta eivät sen tekijää. Mä aloitin silloin kun näin Scarryn kirjat. Päätin, että mä teen Suomeen samanlaisella tyylillä, mutta suomalaisista asioista.

Haluun kokeilla muutakin, mutta en ehkä lastenkirjoja. Pikemminkin pilapiirtämistä tai kuvittaa jollain kaholiilla tavalla, vaikka aikuisille. Sarjakuvia olen ajatellut tehdä, mutta ei oikein tahdo olla aikaa.

Kalle on kalamies on ensimmäinen kuvakirjani, jonka piirrostyylit on muussakin tuotannostani. Kirja on vesiväriteknikalla tehty, mutta olen tehnyt erilaisia kuvitustöitä aina vähän uudella tavalla. Lisäksi minulla on sarjakuvatuotanto, joka mahdollistaa kuvakerronnan kokeiluja. Aivan vasta olen tutustunut videon käyttömahdollisuuksiin.

Kuvakirja on laaja kokonaisuus, jonka täytyy pysyä yhtenäisenä. Siksi sen tekeminen vaatii enemmän kärsivällisyyttä, kuin lehtikuvituksen.

Tove Janssonin kuvakirjojen aukeamapiirrosten sommittelussa on piirteitä teatterin lavastuksesta. Tovehan on tehnyt näytelmiä ja käsitellyt aihetta Muumikirjoissa.

Piirroksissa kuvakulma on teatterimainen, lavasteet on sijoitettu osittain toistensa päälle.

Pentti Nuortimo

Kirjankuvituksia

Erkkilä, Leena: Marjatta, Lemminkäisen äiti, Kirjayhtymä 1985.
POP 10. WSOY 1989.

Kuvituksia

Kaleva 1975-1982
Helsingin Sanomat 1983-1989
Taloustaito 1989-1992
Lisäksi mm. Kansan uutiset, Iltasanomat, C-lehti, Macmaailma, Tietokone, Opettaja

Sarjakuvia

Ruutu 1974 (nimetön).
Nonstop 1975-1977 (Tahavo).
Kaleva 1975-1983 (Tahavo).
Kupla, Oulun sarjakuvaseura ry 1981-1983 (Sankarit).
Ruututarha, Otava 1983 (Sankarit, Tahavo).
Raketti 1984-1989 (eri nimisiä ja Kari Komeetta).
Iltasanomat 1986 (Tahvo, kuukauden kotimainen).
Kemi 10. Kemin kulttuurilautakunta 1991 (Kravatti).
Pieni vampyyritarina ja muita sarjakuvia Kemin XI sarjakuvakilpailusta. Kemin kulttuurilautakunta 1992 (Pieni vampyyritarina, käsikirjoitus Sari Luhtanen).
Sillä välin toisaalla... Taiteen keskustoimikunta 1992 (Bussimies 13).
Me 1992 (Matti Meteoriitti).
Lisäksi mm. Kannus, Pumpsis, Alpha, Helsingin Sanomien kuukausilille

Omat teokset

Piirtäjä comics kirja, omakustanne 1990

jolloin saadaan syvyyssvalkutelema aikaan. Taustana on usein taivas tai sitä ei ole piirretty.

Kuinkas sitten kävikään? -kirjassa katse kiertää aukeaman U-muotoista rataa alkaen vasemman sivun yläosasta. Kahdessa seuraavassa Toven kirjassa liike on päinvastainen. Katseen liike alkaa vasemman sivun alaosasta ja kiertää myötäpäivään, suorakaiteen muotoista rataa. Katseen liikettä ohjaavat vaaka- ja pystysuorat kuvaelementit.

Mauri Kunnaksen kirjoja katselee kuin TV:n dokumenttiohjelmia, jossa näytetään havainnollisesti miten hommat tehdään. Ensin on laaja yleiskuva ja sitten pienempiä piirroksia juonen kuljetukseen tai lähikuvia yksityiskohtista, kuten kirjassa Etusivun juttu. Suurissa kuvissa kamera on jalustalla, noin silmien korkeudella ja hahmot näkyvät kokonaisina. Kuvissa on syvyyssvalkutelemaa useita metrejä, tausta on usein rajattu pois ja jätetty valkoiseksi. Katse osuu ensimmäiseksi keskushahmon

valkoisiin suurin silmiin, jonka jälkeen lukija alkaa poimia kuvan muita kohtia. Lukijan katse siirtyy aukeamalla ristiinraistiin.

Kalle on kalamies-kirjassa kuvani ovat tilavia. Katse lähtee vasemman sivun alaosasta ylöspäin ja kiertää koko aukeaman myötäpäivää spiraalimaisesti. Kirjassa kuvakulmat vaihtelevat suuresti ja jopa hieman vääristyvät. Kuvassa katse pääsee kilometrien päähän. Piirroksissani on elokuvallisia vaikutteita.

Kolmen kuvakirjantekijän vertailussa olen havainnut muutamia yhteneväisiä ja eroavaisia piirteitä, joiden syytkin ovat havaittavissa.

Tove Janssonin, Mauri Kunnaksen ja minun piirrostyylit ovat aika perinteiset, vesiväriteknikalla toteutettuja, selkeitä kuvakokonaisuuksia. Kirjojen valmistumisprosessi on kutakuinkin sama, ensin tehdään teksti sitten taittosuunnitelma kirjasta ja lopuksi piirrookset.

Kuvasomittelmissa ja kuvakulmissa sensaatio on havaittavissa piirtäjien oman aikakauden vaikutuksen. Tovella teatterin, Maurilla Aku Ankan ja TV:n ja minulla modernin sarjakuvan, elokuvien ja videoiden vaikutuksen kuvakerrontaan.

Tarinoiden sisällössä Tovella on enemmän fantasiaominaisuuksia, Maurilla ja minulla taas jutut on esitetty hyvin selkeän konkreettisesti. Toven runomittaiset tekstit osoittavat korkeaa kirjallista lahjakkuutta, Maurin ja minun lapsuus on ollut enemmän kuvallisten viestimien hallitsemää. Kaikki ovat sieltä piirtäneet sarjakuvia.

Kaikkila kolmella piirtäjällä on ollut lapsuudessaan seikkailua, jännitystä ja pelkojakia ja isot ovat niitä järjestäneet.

Elinympäristö esiintyy kirjatutannossa kaikkila tekijöillä. Tovella Etelä-Suomen rannikko, Maurilla Lounais-Suomi ja minulla Pohjanmaan rannikko. Tekijät ovat käyttäneet tietään tai tiedostamattaan niitä aiheita, jotka jollain tavalla ovat liittyneet heidän omaan elämänsä, silloin tarinoin syntyä aito tunnelma.

Pentti Nuortimo